

Mått som speglar utanförskapet på arbetsmarknaden behövs i debatten

EVA UDDÉN SONNEGÅRD

Det var intressant att ta del av Bertil Holmlunds diskussion om arbetslöshetsstatistiken och hur denna ska användas för att mäta arbetslöshet (Holmlund, 2005a, 2005b). Det är en snårig statistik och det krävs djupgående kunskaper om ett lands institutionella uppbyggnad för att kunna ta ställning till vad de enskilda siffrorna visar. Det kan vara nog så problematiskt att följa utvecklingen över tiden i ett enskilt land och internationella jämförelser är än mer problematiska. Jag håller med Bertil Holmlund om att det är en illusion att det skulle finnas ett enda mått på hur hög arbetslösheten är. Det är därför förvånande att han argumenterar mot de olika sätt som används i debatten för att beskriva läget på arbetsmarknaden. Varken det officiella måttet ”öppen arbetslöshet” eller regeringens ”sysselsättningsmål” får godkänt i Holmlunds analys. Inte heller måttet ”bred arbetslöshet” som publiceras på moderaternas hemsida varje månad får godkänt.¹ (Jag återkommer längre fram i repliken med en närmare definition av detta begrepp.)

Bertil Holmlund utgår från det, som han menar, centrala kriteriet att den som är arbetslös också söker efter ett arbete. Ett sådant kriterium tydliggör att arbetslöshetens storlek är helt avhängig av de institutionella förhållandena. Resonemanget drivet till sin spets blir: Du är förtidspensionerad, du förväntas inte att söka efter ett jobb, alltså söker du inte efter ett arbete, alltså är du inte arbets-

lös, alltså är du inte utan jobb. Holmlund diskuterar olika sätt att mäta arbetslösheten utifrån sökaktiviteten. Dessa mått diskuteras också på moderaternas hemsida, men moderaterna drar en annan slutsats än Holmlund. Den slutsats som Holmlund drar är att det mått som ska användas är ILO-definitionen av arbetslöshet.

Det mått som moderaterna har valt är alltså ”bred arbetslöshet”. Jag kom själv först i kontakt med detta angreppssätt 1996 vid ett studiebesök i Nederländerna (Eriksson och Uddén-Jondal 1997). Trots genomgripande förändringar i den makroekonomiska politiken sedan mer än tio år tillbaka, brottades Nederländerna med fortsatt stora problem på arbetsmarknaden. Arbetslösheten hade visserligen halverats, men antalet förtidspensionerade och personer i ”disability schemes” ökade (Schmid 1997, Hendriks 2005). Den holländska regeringen under Wim Kokks ledning valde ett annat förhållningssätt än vad den svenska regeringen har gjort, trots att problemen är desamma. I Nederländerna användes statistiken för att illustrera problemen på arbetsmarknaden så att politiker skulle kunna fatta välgrundade beslut.

Den nederländska statistiska centralbyrån, CBS, har i uppdrag att publicera ett antal olika arbetslöshetsmått med särskilda definitioner av såväl täljare som nämnare i arbetslöshetskvoten (mellan antalet arbetslösa och antalet i arbetskraften). I internationella sammanhang görs en harmonisering av begreppen i enlighet med ILO-konventionen för att uppnå jämförbarhet med andra länder. Som regel är de inhemska måtten på arbetslösheten i Nederländerna högre än de standardiserade som publiceras internationellt (Peters 1998).

REPLIK

Eva Uddén Sonnegård är ekon och arbetsmarknadspolitisk expert vid moderaternas riksdagskansli. Hon har varit föreläsare i mikroteori vid Stockholms universitet och arbetat med arbetsmarknadsfrågor på Sveriges Riksbank och Medlingsinstitutet.

Eva.Udden.
Sonnegard@
riksdagen.se

¹ På moderaternas hemsida kommuniceras partiets politik. Pressmeddelanden, rapporter, motioner och analyser som görs i Moderata samlingspartiets namn publiceras regelbundet på hemsidan. Se www.moderat.se.

Måttet ”bred arbetslöshet” har således sedan länge varit etablerat i Nederländerna. Det används också i t ex Kanada. Enligt OECDs definition av bred arbetslöshet ska personer med olika försörjningsstöd, så som a-kassa, förtidspensioner, sjukpensioner och socialbidrag samt de i subventionerade anställningar räknas till de brett arbetslösa (OECD 1996, Werner och Walei 2003). Detta innebär att den breda arbetslösheten beräknas något annorlunda i Nederländerna än vad som är möjligt i den svenska statistiken, vilket också står beskrivet på moderaternas hemsida. Bred arbetslöshet är således inte någon ”hemsnickrad definition” gjord av en ”kreativ amatörstatistiker” för att citera Holmlund (Holmlund 2005a). Moderaternas arbetslöshetsdiskussion är inte heller något ”statistiskt nyspråk” (Holmlund 2005a).

För att återvända till exemplet Nederländerna, så har även där framförts kritik mot att så många arbetslöshetsmått publiceras att det nästan är omöjligt att veta hur hög arbetslösheten är. Men det måste inte finnas en enda allmänt accepterad definition på arbetslöshet. Det är inte det som är problemet, menar Peters (1998). Vilken definition som används beror på sammanhanget och måste ses utifrån det syfte definitionen har. Peters konkluderar att i något läge måste ett politiskt val göras.

Det är t ex inte tillräckligt för Riksbanken att använda vare sig måttet ”öppen arbetslöshet” eller ”harmoniserad (ILO) arbetslöshet” vid en bedömning av kapacitetsutnyttjandet. Riksbanken måste värdera ett antal indikatorer över läget på arbetsmarknaden och komplettera analysen med egna estimat av potentiell arbetskraft och jämviktsarbetslösheten. Inte heller Konjunkturinstitutet nöjer sig med att använda det officiella arbetslöshetsmättet utan publicerar sedan flera år tillbaka regelbun-

det måttet ”utvidgad arbetslöshet”. För en beslutsfattare är grunden för en god bedömning och kloka ekonomisk-politiska beslut att så mycket relevant information som möjligt finns tillgänglig.

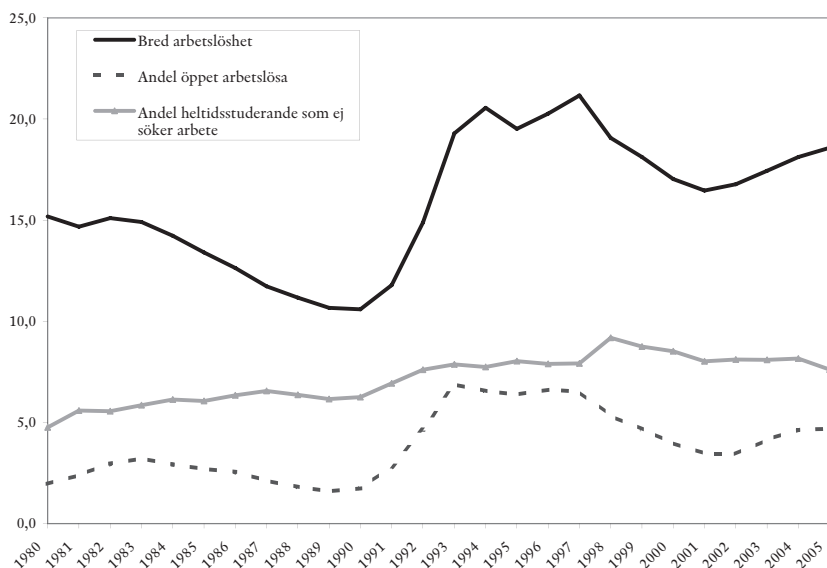
Utgångspunkten för beräkningen av bred arbetslöshet på moderaternas hemsida var att den skulle vara enkel, transparent och baseras på en enda statistikkälla (SCBs Arbetskraftsundersökningar). Precis som Holmlund påpekar, riskerar man dubbelräkningar om statistik från olika källor läggs samman, även om detta ofta görs i den ekonomiska debatten. Vi valde att använda ett beräkningssätt av bred arbetslöshet som vem som helst skulle kunna förstå och använda. Detta kan vara en orsak till att Holmlund och andra blivit inspirerade att föra en diskussion om hur hög arbetslösheten är.

Bred arbetslöshet beräknas på moderaternas hemsida som:

$$BU = [POP - EMP - (STUD - ILOSTUD)] / POP$$

där *BU* är bred arbetslöshet (uttryckt i procent av befolkningen), *POP* befolkningen i förvärvsaktiv ålder, *EMP* sysselsatta, *STUD* heltidsstuderande och *ILOSTUD* är heltidsstuderande som söker arbete.

Bred arbetslöshet har naturligtvis också sina fel och brister. Måttets konstruktion gör att alla som inte arbetar eller heltidsstuderar (förutom de som samtidigt söker arbete) räknas som arbetslösa. Det betyder att kvinnor, eller män för den delen, som gjort ett kvalificerat och övertänt val att arbeta hemma med att sköta hushåll och familj räknas som arbetslösa. Det betyder också att personer som inte arbetar och lever på andra medel än a-kassa, socialbidrag eller sjuk- och aktivitetsstöd, också räknas som arbetslösa, trots att de kan ha dragit sig tillbaka före 65 års ålder och valt att leva på sparade medel.² Samtidigt ingår

Figur 1
Bred arbetslöshet, öppet arbetslöshet och andelen heltidsstuderande (som ej söker arbete)

Källa: SCB.

inte personer som har anställningsstöd, till skillnad från OECDs definition. Anledningen är att de räknas som sysselsatta i AKU-statistiken och att SCB inte själva sammanställer någon serie över arbetsmarknadspolitiska åtgärder. För att personer med anställningsstöd, lönebidrag m m ska ingå måste AMS statistik användas, vilket skulle betyda att fler statistikkällor läggs samman. Bred arbetslöshet är som de flesta mått också känsligt för säsongvariationer. Måttet stiger betydligt då skolor och universitet stänger för sommaren, vilket vi också kommenterar på hemsidan.

I figur 1 återges utvecklingen av bred arbetslöshet, enligt definitionen ovan, och den öppna arbetslösheten samt andelen heltidsstuderande som ej söker arbete. Det kan konstateras att den breda arbetslösheten är i närheten av de nivåer som uppmättes under den djupa lågkonjunkturen i början av 1990-ta-

let. Då var andelen öppet arbetslösa av befolkningen betydligt högre än i dag, vilket gör att dagens situation är än mer bekymmersam. Den slutsats jag drar av denna utveckling är att det behövs grundläggande strukturella reformer för att få bukt med den höga arbetslösheten och för att få till stånd en väl fungerande arbetsmarknad.

Det finns slutligen inte någon anledning att seriösa politiker, som har en genuin förståelse för hur ekonomin fungerar och ett djupt engagemang för Sveriges framtida ekonomiska utveckling, ska benämnas "klåfingriga" av Holmlund för att de vill beskriva verkligheten utifrån sitt perspektiv (Holmlund 2005a). Den breda arbetslösheten är i dag runt 17 procent. Moderaterna menar att det är ett stort problem att så många står utan arbete i Sverige. Frågan är om Bertil Holmlund kan föreslå något alternativt mått som bättre fångar utanförskapet än

² Serier över dessa grupper finns att tillgå i grundtabellerna i AKU-statistiken, men gör beräkningen av måttet "bred arbetslöshet" mer komplicerad.

bred arbetslöshet? Det enda mått som finner nåd inför Holmlunds ögon, dvs arbetslösheten enligt ILO-konventionen, gör det definitivt inte. Jag tror att Holmlund måste hålla med mig om att när 17 procent av Sveriges (arbetsföra) befolkning vare sig arbetar eller studerar så fungerar inte den svenska arbetsmarknaden.

REFERENSER

Eriksson, J A och E Uddén-Jondal (1997), "Lärdomar av den nederländska modellen", *Penning- och valutapolitik*, Sveriges Riksbank, nr 3/4, s 41-67.

Hendriks C (2005), "Stability through Change: Towards Indirect Centralization and Coordination", stencil, Smallcons-project, Amsterdam School for Social Science Research, University of Amsterdam.

Holmlund, B (2005a), "Hur hög är egentli-

gen arbetslösheten i Sverige?" *Ekonomisk Debatt*, årg 33, nr 6, s 6-20.

Holmlund, B (2005b), "Arbetslösheten be-
höver inte omdefinieras", *Ekonomisk Debatt*,
årg 33, nr 8, s 79-80.

OECD (1996), *OECD Economic Surveys, Netherlands 1996*, OECD, Paris.

Peters, M (1998), "National Labour Market Policies: Netherlands", *Trends Bulletin*, nr 30, European Employment Observatory, s 63-69.

Schmid, G (1997), "The Dutch Employment Miracle? A Comparison of the Employment Systems in the Netherlands and Germany", InforMISEP Reports Nr 59, European Employment Observatory, s 22-31.

Werner, H och U Walwei (2003), "Development of Employment and Labour Market Institutions, the Employment Policy Success of the Netherlands", i Blien, U och F den Butter (red), *Labour Participation and Unemployment: A Comparison of Developments and Institutions in Germany and the Netherlands*, Working Documents Nr 133, Reihe Serie: Scientific Council for Government Policy, The Hague, s 61-84.